

Protestantse Gemeente
Barendrecht

Besluit
om te komen tot een gezond
financieel meerjarenperspectief

23 maart 2017

1. Inleiding

Begin 2008 is een stuurgroep Samen op Weg gevormd om het proces van vereniging van de Hervormde gemeente en de Gereformeerde Kerk van Barendrecht vorm te geven. Medio 2010 werd de stuurgroep vervangen door de moderamina van de algemene kerkenraden. In juni 2013 is de totstandkoming van de Protestantse Gemeente Barendrecht (PG) gerealiseerd. Een fusie op het niveau van Algemene Kerkenraden is dan een feit met een beleidsplan voor de nieuwe PG voor de periode 2013-2017.

Dit beleidsplan richtte en richt zich op drie hoofdthema's:

- De vraag aan de wijkkerkenraden om eveneens op wijkniveau de fusie in organisatorische zin af te ronden met een herziening van bestaande wijken en wijkindeling.
- Een gezamenlijke visie ontwikkelen op de invulling van het pastoraat. Het benodigd aantal predikanten en mogelijk kerkelijk werkers die daarin werkzaam zijn vast te stellen.
- Zorg dragen voor een financieel verantwoorde meerjarenbegroting, waarbij het afstoten van een kerkgebouw een voorwaarde is.

In juni 2013 is na een brede oriëntatie een eindrapport gepresenteerd. Vervolgens is een werkgroep Kerkelijke Gebouwen aan de slag gegaan om tot uitwerking te komen van de gedane suggesties rond gebouwen. Deze werkgroep bracht januari 2014 haar advies uit aan de AK met de aanbeveling de Bethelkerk te verkopen.

Naar aanleiding van de vele reacties op dit advies is besloten dit advies niet in behandeling te nemen.

In mei 2014 heeft de AK besloten om een nieuwe commissie, de Financieel Technische Commissie (FTC), in te stellen en de opdracht te geven onderzoek te doen naar het onderhoudsniveau van de gemeentelijke gebouwen, het gebruik van de gebouwen en de waardebeoordeling bij verkoop van Bethelkerk en Triomfatorkerk. Deze commissie bestond op één uitzondering na uit gemeentelieden zonder bestuurlijke verantwoordelijkheid.

Nadat de FTC haar bevindingen heeft gerapporteerd in december 2015 is een begeleidingsgroep ingesteld, bestaande uit de voorzitters van de wijkkerkenraden met een secondant. Deze begeleidingsgroep heeft zich met name gericht op bewustwording binnen de gemeente van het financiële probleem waarmee de gemeente kampt. Daarnaast heeft zij geprobeerd om vast te stellen wat voor gemeente wij als PG willen zijn.

Gaande het hierboven beschreven traject bleek dat de gebouwendiscussie verlamdend werkte op andere belangrijke thema's als wijkvorming en invulling pastoraat. De focus kwam te liggen op het oplossen van het financiële probleem om daarna de andere thema's op te pakken.

De wijkkerkenraden en met hen de wijkgemeentelieden werden nadrukkelijk betrokken bij die fasen van erkenning, oplossingsrichtingen duiden en uiteindelijk een advies per wijkgemeente aan de AK. Die adviezen zijn eind november 2016 uitgebracht. Naast dit advies heeft ook het College van Kerkrentmeesters (CvK) een advies uitgebracht. Een en ander conform de doelstelling om de AK in staat te stellen eind 2016 een besluit te nemen over het vraagstuk van de gebouwen om te komen tot een gezond financieel meerjarenperspectief.

De AK heeft, gelet op de binnengekomen adviezen en de voorliggende rapporten van de FTC, een concept voorgenomen besluit opgesteld.

Op 9 januari 2016 heeft de AK het voorgenomen besluit vastgesteld en in de gemeenteavond van 6 februari 2017 gepresenteerd en de gemeente gehoord over dit voornemen.

Naar aanleiding van het bekend worden van het voornemen op en naar aanleiding van de gehouden gemeentevond van 6 februari 2017 zijn diverse reacties binnengekomen. Alle reacties zijn besproken en de schriftelijke reacties op hoofdlijnen beantwoord en beschikbaar gesteld. Deze hebben vervolgens geleid tot een aanscherping van de kern van het besluit.

2. Samenvatting adviezen wijkkerkenraden en College van Kerkrentmeesters

- 2.1 Noord: Meerderheidsadvies om de Triomfatorkerk te verkopen, daarnaast rekening houden met een “what-if” scenario.
- 2.2 ZW: Beide kerken in de verkoop en snelst mogelijke oplossing kiezen of de Triomfatorkerk alleen verkopen. Naast een argumentatie voor beide opties een oproep tot vorming van één PG (wijk)gemeente (in Centrum).
- 2.3 CH: Bethelkerk verkopen zonder monumentenstatus. Enkele leden opteren voor verkoop van beide kerken en bouw nieuwe kerk.
- 2.4 ZuidOost: Bethelkerk verkopen zonder monumentenstatus.
- 2.5 Dorpskerk: Bethelkerk verkopen, zo mogelijk zonder monumentenstatus. Inzet specifiek pastorale zorg bij komende veranderingen.
- 2.6 CvK: Beide kerken verkopen en onderhoud gedurende de gebruiksfase tot het hoogstnoodzakelijke te beperken. Herbezinning op toekomst Oude Pastorie. Een substantieel deel van de beschikbare middelen investeren in 'PG nieuwe stijl'.
- 2.7 De waardebeoordeling van de FTC is voor alle wijkkerkenraden en CvK uitgangspunt voor de te realiseren opbrengst, waarbij voor de Bethelkerk wordt uitgegaan van de waarde zonder de gemeentelijke monumentenstatus.
- 2.8 De binnengekomen adviezen zijn niet eensluidend. In meerdere adviezen staat de verwachting dat binnen afzienbare tijd een tweede kerkgebouw verkocht moet worden.
- 2.9 Uit meerdere adviezen blijkt hoe moeilijk het is om afscheid te moeten nemen van een gebouw dat vele herinneringen oproept. Dit geldt zowel voor de Triomfatorkerk als de Bethelkerk. Aandacht wordt gevraagd voor deze emoties en gevoelens. Daarnaast ook de oproep om met een besluit te komen dat perspectief biedt voor de toekomst van onze kerkelijke gemeente.

3. Doelstelling besluit

- 3.1 Het optimaal inzetten van de beschikbare middelen, met name gericht op het efficiënt gebruik van de gebouwen om de omvang van pastoraat op peil te kunnen houden en ruimte voor haar diaconale taak en nieuw beleid te realiseren.

- 3.2 Verkoop van één of twee kerkgebouwen moet leiden tot een gezond financieel meerjarenperspectief waarin het vermogen gelijke tred dient te houden met het aantal kerkleden en de onderhouds- en renovatiebegroting van gebouwen die in eigendom blijven van de gemeente. In de meerjarenbegroting dient tevens het budget voor het pastoraat voor de komende jaren te worden vastgelegd.
- 3.3 Het besluit moet realistisch zijn en kansen bieden voor een levende geloofsgemeenschap met een diaconale en missionaire taak. Het moet meer zijn dan alleen een besluit op kille cijfers.

4. De context

- 4.1 Bij de fusie hadden beide fuserende kerkgenootschappen een structureel tekort in hun respectievelijke meerjarenbegrotingen. Het Regionaal College voor Beheerszaken van Zuid-Holland heeft als voorwaarde gesteld dat het verkopen van een kerkgebouw perspectief moet bieden voor een financieel gezonde gemeente. Zie bijlage.
- 4.2 Het ledental van de kerk loopt terug: 22% is 75 jaar of ouder en brengt 34% van de Actie Kerkbalans op. Bij de jongere leden ligt dit anders: 18% is 50 jaar of jonger en zij brengt 13 % van het totaalbedrag op. Het aantal pe (pastorale eenheden) bedraagt 2989 (2014), hiervan zijn er 2457 die bijdragen via de Actie Kerkbalans. Het ledental daalt met ca 3% per jaar.
- 4.3 De wekelijkse eredienst laat een dalend aantal bezoekers zien. Gemiddeld aantal bezoekers in Barendrecht Centrum (BT/TK/DK) is 535. Bij een daling met 4% (tellingen 2012/2013) per jaar is dit aantal over 10 jaar ca 355. De capaciteit van de Dorpskerk is 350. De langere termijnverwachting is dat in 2030 en mogelijk al eerder in Barendrecht Centrum kan worden volstaan met één kerkgebouw.
- 4.4 De ervaringen in het land zijn dat bij het sluiten van een kerkgebouw extra ledenverlies een gevolg is. Het beperken hiervan was een belangrijk doel van het gevolgde proces ('gezamenlijke trektocht').
- 4.5 Bij de vergaderingen van de wijkgemeenten in maart/april 2016, waarin werd gesproken over de toekomst van onze kerkelijke gemeente, werd in meerderheid gekozen voor een missionair diaconaal profiel van onze gemeente met meer aandacht voor het pastoraat. Dit als uiting van het verlangen om meer dienstbaar present te zijn in kerk en samenleving, 'een open kerk'.
- 4.6 Er is een globale norm van ca 1 predikant per 1000 leden. In 2017 telt onze gemeente ca 4700 leden. Dit betekent 4,7 fte predikant als globale norm. De huidige formatie bestaat uit 4 fte predikant en tijdelijke dienstverbanden van 0,65 fte structurele bijstand door predikanten en 0,5 fte kerkelijk medewerker (kosten € 325.626,- + 49.300,- +29.000,- = € 404.000,-. Rekeneenheden: predikant € 81.400,-, kerkelijk werker € 58.000,-)
- 4.7 Binnen een termijn van ca 5 jaar is sprake van emeritaat van een fte predikant (Romkes, 2022) en pensionering van een fte koster/beheerder (Van den Oever, medio 2018). Er is binnen de planperiode tot 2030 sprake van pensionering van alle huidige kosteren.

- 4.8 De FTC heeft in haar rapportages de renovatie van de gebouwen buiten beschouwing gelaten. Niet omdat deze niet nodig is, maar omdat de aard, omvang en kosten van de ingrepen zonder nadere bepaling van toekomstige functie niet zijn te begroten. In het rapport Lakerveld zijn wel indicaties afgegeven voor deze noodzakelijke lange termijn onderhoudskosten, echter gebaseerd op voortgezet gelijksoortig gebruik.
- 4.9 Het verkopen van een gebouw met de bedoeling het terrein te laten herontwikkelen voor een andersoortig gebruik is een traject dat de nodige doorlooptijd kent. Het voorbehoud door de kopende projectontwikkelaar wordt in het algemeen pas opgeheven als het beoogde project ook daadwerkelijk kan worden gerealiseerd, incl. verkoop van 80% van de ontwikkelde woningen.
Bij verkoop van de Triomfatorkerk aan een projectontwikkelaar moet gerekend worden op ca. 3 jaar en bij verkoop Bethelkerk op ca. 5 jaar.
Bij verkoop aan een ander kerkgenootschap, waarbij de functie hetzelfde blijft, is de leveringsdatum onderdeel van de onderhandelingen.

Overwegingen

De AK in vergadering bijeen op 23 maart 2017 in overweging nemende dat:

- 4.10 de ontwikkeling van de inkomsten en uitgaven van onze kerkelijke gemeente ongunstiger is dan de kaders waarvan de werkgroep Financieel-Technische Commissie is uitgegaan en dat daardoor de lange termijnverwachting ten aanzien van de financiële situatie en het te zijner tijd voor de Bethelkerk noodzakelijke groot onderhoud van zwaarwegend belang zijn;
- 4.11 de eerste resultaten van de Actie Kerkbalans 2017 het beeld bevestigen zoals dat in het advies van het CvK van eind 2016 naar voren komt. De neergaande lijn in de inkomsten blijken bij analyse vrijwel uitsluitend bepaald te worden door verhuizing en overlijden van gemeenteleden;
- 4.12 de uitgebrachte adviezen niet eensluidend zijn en verschillende adviezen melding maken van interne verschillen van inzicht. Eensgezind zijn zij echter in het melden van de pijn en emotie waaronder deze adviezen tot stand zijn gekomen;
- 4.13 de algemene verwachting is dat de dalende trend van kerkmensen die de traditionele eredienst bezoeken zich de komende jaren voortzet en dat binnen afzienbare tijd in Barendrecht Centrum voor onze gemeente kan worden volstaan met één kerkgebouw voor de zondagse eredienst
- 4.14 de leden van onze kerk zich in de vergaderingen van de wijkgemeenten hebben uitgesproken om als kerkelijke gemeente meer dienstbaar aanwezig te zijn in de samenleving en dat dit nieuwe eisen stelt aan de aard en openstelling van onze kerkelijke gebouwen en faciliteiten;
- 4.15 het van belang is om de in maart/april 2016 gevoerde discussie over het gewenste profiel van onze kerk met meer nadruk op de missionair-diaconale taak, gezamenlijk voort te zetten en te intensiveren. Op basis hiervan een beleidsplan voor de periode 2018-2021 op te stellen (nieuw beleid) dat vervolgens het uitgangspunt is voor een onderzoek naar de

- behoeften aan zaalruimte voor diverse kerkelijke activiteiten in Barendrecht Centrum (naar kwaliteit en kwantiteit);
- 4.16 het beperken van onderhoud aan gebouwen en uitstel van grootonderhoud tot gevolg heeft dat het gebruik daarvan op afzienbare termijn moet worden beëindigd;
- 4.17 het effect van het besluit in de meerjaren raming 2017-2031 zichtbaar dient te worden;
- 4.18 het traject om te komen tot de fase van besluitvorming over de verkoop van een kerkgebouw een voorbereidingstijd heeft gekost van meer dan 4,5 jaar gerekend vanaf de datum brief Regionaal College;
- 4.19 het verkopen van een kerkgebouw een langdurig traject kan zijn en ingeval dit langer duurt dan voorzien, het buitengebruik moeten stellen van het kerkgebouw om dringende financiële redenen, wel leidt tot lagere kosten;
- 4.20 door gebleken onduidelijkheden over de verwachte gebruikstermijn van de Bethelkerk in de formulering van het voorgenomen besluit, het wenselijk is een scherpere afbakening hiervoor op te nemen;
- 4.21 de tijd genomen kan worden om met de koper van de Bethelkerk tot een goede prijs en overeenkomst te komen, en zo voorkomen dat we om financiële redenen genoeg moeten nemen met een lagere prijs dan door de werkgroep Financieel-Technische Cie is geadviseerd bij verkoop zonder gemeentelijke monumentenstatus. Het doel van de AK daarbij is om de Bethelkerk in ieder geval tot en met 2025 beschikbaar te houden voor de eredienst.
- 4.22 we willen voorkomen dat er binnen afzienbare tijd weer een besluitvormingstraject over de verkoop van een kerkgebouw nodig is. Dit remmend werkt op de inhoudelijke gesprekken over het gemeente zijn en daarmee op de verdere ontwikkelingen van onze gemeente.

Afronding

Gelet op bovengenoemde overwegingen kiest de AK voor het nemen van een dubbelbesluit, een besluit over verkoop, onder voorwaarden, van twee kerkgebouwen. De doelstelling van dit dubbelbesluit is het optimaal inzetten van de beschikbare middelen, d.w.z. efficiënt gebruik van de gebouwen en het op peil houden van de omvang van het pastoraat. Daarnaast moeten kosten worden gemaakt voor aanpassingen van de overige kerkelijke gebouwen en facilitaire ruimten in verband met onze diaconale en missionaire taken.

5. Besluit

De AK besluit om

de Triomfatorkerk en de Bethelkerk beide te verkopen, om de doelstelling te bereiken (zie punt.3) waarbij de navolgende termijnen en voorwaarden in acht genomen worden:

5.1 Triomfatorkerk

De Triomfatorkerk per 1 januari 2018 te koop zetten.

De verkoop aan een ander kerkgenootschap heeft de voorkeur van de AK, echter tegen een prijs die in de buurt ligt van de marktconforme prijs die bij commerciële herontwikkeling gevraagd kan worden.

Bij verkoop aan een ander kerkgenootschap wordt bedongen dat het gebouw tot uiterlijk 2020 wordt gehuurd met behoud van de bestaande gebruikstijden van de PG Barendrecht.

Ingeval de verkoop aan een ander kerkgenootschap binnen afzienbare tijd niet lukt, deze te verkopen aan derden.

De eventuele gehele of gedeeltelijke buitengebruikstelling, indien zich geen koper meldt, is afhankelijk van de resultaten van de monitoring zoals voorzien in punt 5.6.

5.2 Bethelkerk

De Bethelkerk per 1 januari 2018 te koop zetten. Het kerkgebouw wordt sec of inclusief woning Schaatsbaan 3 ten verkoop aangeboden.

De verkoop aan een ander kerkgenootschap of aan de burgerlijke gemeente heeft de voorkeur van de AK, echter tegen een prijs die in de buurt ligt van de marktconforme prijs die bij commerciële herontwikkeling gevraagd kan worden.

Bij verkoop wordt bedongen dat het gebouw in ieder geval tot 2025 kan worden gehuurd c.q. gebruikt met behoud van de bestaande gebruikstijden aan c.q. door de PG Barendrecht.

Ingeval geen overeenstemming wordt bereikt wordt het gebouw aan derden aangeboden.

Vaststellen welke herontwikkeling (sloop/nieuwbouw) op die locatie mogelijk is. Uit deze verkenning moet duidelijk worden wat de globale stedenbouwkundige randvoorwaarden voor die herontwikkeling zijn.

De eventuele gehele of gedeeltelijke buitengebruikstelling, indien zich geen koper meldt, is afhankelijk van de resultaten van de monitoring zoals voorzien in punt 5.6.

- 5.3 Het budget voor professionele pastorale zorg rond de data van sluiten en/of verkopen van een kerkgebouw voor minimaal één jaar tijdelijk 1 fte boven de norm vaststellen.
- 5.4 Het budget van predikanten en kerkelijk werkers voor de periode 2018-2022 te stellen op € 430.000,- onvoorziene omstandigheden voorbehouden. (De kosten 2017 bedragen € 404.000,-, het voorstel impliceert een verhoging van € 54.000,- door het wegvallen gift CH na 2017) (prijspeil 2017¹)
- 5.5 De geraamde opbrengsten bij commerciële biedingen bij herontwikkeling (marktconform) genoemd in het rapport van de FTC (prijspeil 2016) richtinggevend laten zijn voor de bepaling van de respectievelijke verkoopprijzen;
- 5.6 Jaarlijks de ontwikkelingen zoals geschetst in de context en de overwegingen te monitoren om te bezien of deze aanleiding zijn om bij te sturen in de uitvoering van het genomen besluit.
- De ontwikkelingen rond kerkbezoek in Barendrecht Centrum, de resultaten Actie Kerkbalans, de onderhoudsstatus en de voortgang van het verkoopproces zijn hierbij leidend, dit met het oog op het zekerstellen van de continuïteit van de PG Barendrecht.
- In het eerste halfjaar van 2017 zullen criteria voor deze evaluatie worden vastgesteld door de AK.
- 5.7 Het onderhoud van de te verkopen gebouwen beperken tot het minimum waarbij de veiligheid van het gebruik gegarandeerd blijft.
- 5.8 De opbrengsten uit de verkoop van Triomfatorkerk en Bethelkerk investeren in projecten en diensten met toekomstperspectief van de PG Barendrecht.
- 5.9 Een onderzoek laten verrichten naar de behoefte aan zaalruimte voor kerkelijke activiteiten in Barendrecht Centrum (naar kwaliteit en kwantiteit), uitgaande van het feit dat zowel de TK als de BK op termijn zullen zijn afgestoten en die kerk- en nevenruimten niet meer te gebruiken zijn. In het onderzoek meenemen wat de toekomstige bestemming zal worden van het gebouw Oude Pastorie en het omliggende perceel grond.

¹) Tijdelijke versterking van het pastoraat blijft kostenneutraal:

de kosten van tijdelijke verhoging pastoraat zijn als extra jaarlasten verwerkt. Desondanks komen die extra kosten niet ten laste van het jaarresultaat omdat deze worden gedekt door onttrekking uit de reserve die hiervoor in 2017 kan worden gevormd door het vrijvallen van een gedeelte van de eerder opbouwde voorziening groot onderhoud gebouwen.

- Gedurende de MJB-periode 2017 t/m 2031 mag de inzet pastoraat jaarlijks dalen in evenredigheid met de afname van het aantal leden (-/-2,5% p.j.); de norm 1 fte per 1000 leden blijft daarbij de gehele periode gehandhaafd; de norm in 2017 is 4,70 fte; in 2031 3,30 fte;
- Werkelijke inzet pastoraat in 2017 bedraagt 5,15 fte (dit ligt boven de gehanteerde norm van 4,70 fte);
- Daarboven komt er tijdelijk ruimte voor extra inzet van 0,35 fte in de periode 2018 t/m 2022: inzet pastoraat bedraagt 5,50 fte;
- Daarnaast nog extra inzet van 1 fte rond sluiting TK en 1 fte rond sluiting BK voor één jaar;

De AK besluit voorts om

het CvK te verzoeken

- 5.10 een voorstel te doen voor een verkoopkader dat de inhoud en grenzen van het verkoop proces aangeeft waarin het daarnaast gaat over verkoopstrategie, inzet interne en/of externe deskundigen en samenstelling onderhandelingsteam;
- 5.11 op korte termijn te onderzoeken of de Triomfatorkerk aan de huidige huurder is te verkopen onder bovengenoemde voorwaarden;
- 5.12 het overleg te starten met de Gemeente Barendrecht over het intrekken van de aanwijzing tot gemeentelijk monument van de BK en het duidelijk krijgen van de globale stedenbouwkundige randvoorwaarden voor herontwikkeling van de locatie BK;
- 5.13 te adviseren over de omvang 'Voorziening groot onderhoud' Carnisse Haven en Dorpskerk voor de periode tot 2027;
- 5.14 te adviseren over het deel van de huidige 'Voorziening groot onderhoud' dat zou kunnen vrijvallen door het op termijn afstoten van de Triomfatorkerk en de Bethelkerk.

de wijkgemeenten Barendrecht Centrum op te roepen

- 5.15 toe te groeien naar het vormen van één wijkgemeente naar de situatie dat er in de komende jaren één kerkgebouw in Barendrecht Centrum overblijft.

alle wijkgemeenten op te roepen

- 5.16 te overleggen over de gewenste inzet van predikanten en tijdelijke kerkelijke werkers c.q. bijstaanders in het pastoraat voor de wijkgemeenten en voor bovenwijks pastoraat voor de gehele PG Barendrecht (oud en jong!);
- 5.17 om de in maart/april 2016 gevoerde discussie over het gewenste profiel van onze kerk met meer nadruk op de missionair-diaconale taak, gezamenlijk voort te zetten en te intensiveren om op basis hiervan een beleidsplan voor de periode 2018-2021 op te stellen ('nieuw beleid').

Slotverklaring

Aan dit besluit kunnen door derden geen rechten worden ontleend.

Vastgesteld in de vergadering van de Algemene Kerkenraad van de Protestantse Gemeente Barendrecht op 23 maart 2017.